

CZU: 37.016:373.31

ASPECTE TEORETICE PRIVIND COMPETENȚELE ȘI COMPETENȚELE DE COMUNICARE SPECIFICE ELEVILOR CLASELOR PRIMARE

Vasilica-Carina BANU

Universitatea de Stat din Moldova

În articol este analizată problematica „competenței” și a „competenței de comunicare” din mai multe perspective teoretice, precum și necesitatea dezvoltării acesteia la învățământul primar. E foarte important să-l ajutăm pe elev, de mic, să-și descopere potențialul, să acționeze apelând la arta cuvântului pentru a găsi soluții la totalitatea problemelor cu care se confruntă, în vederea dezvoltării abilităților de comunicare, creșterii nivelului de performanțe școlare și stabilirii unor relații interpersonale pozitive.

Cuvinte-cheie: *competență, competență de comunicare, învățare interactivă, elev.*

ANALYSIS OF THEORETICAL APPROACHES ON COMPETENCES AND COMPETENCES OF COMMUNICATION OF PRIMARY EDUCATION PUPILS

The article analyzes the issue of "competence" and "communication competence" from several theoretical perspectives as well as the necessity of their development in primary education. It is very important to help the pupil, to discover his potential, to act on the art of the word to find solutions to all the problems he faces, to develop communication skills, to increase the level of school performance and to establish positive interpersonal relationships.

Keywords: *competence, communication competence, interactive learning, student.*

Introducere

Evoluția societății este condiționată, în mare măsură, de rezultatele educației, de competențele, atitudinile umane și profesionale ale tinerei generații. Societatea contemporană impune în mod imperios școlii obiectivul de a forma tânărul capabil să se realizeze și să poată răspunde așteptărilor acesteia. De aceea, un prim scop al învățământului este atingerea maximă a capacităților intelectuale ale elevilor: a gândi în mod critic, a înțelege, a fi cât mai inovatori, a lua decizii și a comunica eficient.

Atenția acordată comunicării la clasele primare nu este întâmplătoare, deoarece în acest context elevii sunt pregătiți în școală pentru viață, în primul rând ei având nevoie de aceasta. E foarte important să-l ajutăm pe elev, de mic, să-și descopere potențialul, să acționeze apelând la arta cuvântului pentru a găsi soluții la toate problemele cu care se confruntă, în vederea dezvoltării abilităților de comunicare, creșterii nivelului de performanțe școlare și stabilirii unor relații interpersonale pozitive.

Învățământul actual se bazează pe corelarea cunoștințelor, competențelor și atitudinilor, pe colaborarea între profesor și elev, pe activități în echipe, în perechi, pe învățarea reciprocă, totul având drept scop aplicarea cunoștințelor și dezvoltarea gândirii creative a elevilor, a competențelor de comunicare. Astfel, întregul proces de organizare și desfășurare a activității de instruire este reglementat prin comunicare. Urmărind fixarea comportamentelor dezirabile și modificarea celor indezirabile se vizează formarea aptitudinilor comunicative ale celor educați. Activitatea de bază a copilului școlar este învățarea. Aceasta are loc prin comunicare. Legătura dintre aceste două procese este într-o relație de complementaritate. Copiii învață comunicând cu învățătorul și colegii. Nu există act de învățare în care să nu fie implicată comunicarea: cu învățătorul prin prezența lui fizică sau simbolică, cu alte generații prin conținuturile cognitive, cu semenii prin comportamente sociale, cu sine prin reflecție asupra propriei persoane.

Conceptul de competențe: demersuri teoretice

Relevanța temei poate fi susținută prin faptul că pentru a forma la elevi competențe comunicative educatoarii înșiși trebuie să posede asemenea competențe. În acest context, problema competențelor comunicative îi privește deopotrivă pe educatori și pe subiecții educației, fie că e vorba de perfecționare, în cazul celor dintâi, fie că e vorba de formare și dezvoltare, în cazul celorlalți. Astfel, actul de învățare presupune și din partea învățătorului, și din partea elevului, investigație.

În cele ce urmează voi delimita conceptele : „competență” și „competențe comunicative” ca repere teoretice și curriculare definitorii în cultivarea comportamentului comunicațional al elevilor din ciclul primar.

Conceptul de competență a fost introdus în cadrul unei Conferințe internaționale asupra evaluării, de un grup de cercetători din Franța (Centrul CEPEC), fiind utilizat cu referire la rezultatele școlare. În Republica Moldova, termenul a fost preluat odată cu realizarea Reformei în învățământul preuniversitar, cu elaborarea Curriculumului Național bazat pe reuniunea celor trei elemente: cunoștințe, capacități și atitudini.

Dicționarul explicativ al limbii române definește noțiunea de competență drept „capacitatea de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție” [1]. Competența este constituită din mai multe capacități care interacționează într-o manieră integrată cu scopul realizării unei activități cu un grad sporit de complexitate X. Roegiers definește competența ca „ansamblu integrat de capacități care permit cunoașterea unei situații și găsirea unei soluții mai mult sau mai puțin pertinente. Competența este constituită din mai multe capacități care interacționează într-o manieră integrată cu scopul realizării unei activități cu un grad sporit de complexitate” [2].

În studiul „Competența – abordare situațională, structurală și metedologică”, savantul Vladimir Guțu consideră că „competențele reprezintă un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, capacități, deprinderi, abilități, valori și atitudini care permit individului să-și realizeze împlinirea și dezvoltarea profesională, incluziunea socială și inserția profesională în domeniul respectiv. Competența se naște și se formează la confluența sensurilor date de verbele a ști, a ști să faci, a ști să fii, a ști să conviețuiești, a ști să devii, deci nu este rezultatul acțiunii educaționale numai pe domeniul cognitiv, ci se raportează și la cel afectiv-atitudinal” [3]. C.Delory (2002) propune următoarea definiție: „Competența este un ansamblu integrat de cunoștințe, deprinderi și atitudini care permit subiectului, în fața unei categorii de situații, de a se adapta, de a rezolva probleme și de a realiza proiecte”. În opinia lui Guy le Boterf (1994), „competența nu constă în resursele (cunoștințe, capacități...) de mobilizat, ci în mobilizarea însăși a acestor resurse. Competența este de ordinul a ști să mobilizezi (savoir-mobiliser)”. D.Salade înțelege prin competență „concordanța optimă dintre capacitățile individului, condițiile de lucru și rezultatul activității sale” [4].

M.Călin caracterizează „competența ca pe un amestec de cunoștințe, aptitudini, priceperi, deprinderi, care se exteriorizează ca fapt, fiind direct utile pentru realizarea contextului particular al unei situații care solicită rezolvarea unei probleme sau sarcini” [5]. C.Cucoș prezintă „competența ca ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi dobândite prin învățare” [6]. L.Șoitu afirmă că competențele sunt „repertorii ale comportamentelor pe care le demonstrează un individ într-o situație dată”. Se poate spune că ele sunt „legătura și sinteza caracteristicilor individuale de care dispune persoana în realizarea unei activități” [7]. I.Botgros a formulat următoarea definiție a competenței: „Competența reprezintă un ansamblu integral de resurse interne achiziționate de elevi în procesul de cunoaștere/învățare, mobilizare și aplicare în rezolvarea unor situații semnificative modelate pedagogic” [8].

În ceea ce privește noțiunea de „competență de comunicare”, aceasta are o mulțime de înțelesuri, scopuri și tot atâtea forme de manifestare și exprimare. Din punct de vedere cronologic, comunicarea este primul instrument spiritual al omului în procesul socializării sale. Totodată, trebuie de precizat că există numeroase diferențe între „a spune” și „a comunica” sau între „a auzi” și „a asculta”. „A spune” este un proces într-un singur sens, iar „a comunica” presupune transfer de informație în ambele sensuri, adică feedback.

Etimologia cuvântului „comunicare” ne informează că acesta provine din latinescul „*communis*” însemnând stăpânit în comun sau, așa cum preciza Noica, din latinescul „*communico*”, însemnând a uni, a împărtăși. În esență, „a comunica” înseamnă „a fi împreună cu”, „a împărtăși și a te împărtăși”, „a realiza o comunicare de gând, simțire, acțiune”. Această viziune analitică asupra comunicării reprezintă una dintre cele mai valoroase direcții teoretice contemporane (R.Ghiglione, apud B.Bălan, Șt.Boncu, C.Cosmovici, C.Cucoș (coord.), 1998). Nu există o definiție concretă a comunicării, tocmai de aceea Ross oferă un inventar al definițiilor comunicării:

- „comunicarea reprezintă o interacțiune socială prin sistemul de simboluri și mesaje” (G.Gerbner);
- „comunicarea se petrece în clipa în care persoanele atribuie semnificație mesajelor referitoare la comportament” (C. David Mortensen);
- „comunicarea este o funcție socială... o distribuție a elementelor comportamentului sau un mod de viață alături de existența unui set de reguli ...Comunicarea nu este răspunsul însuși, dar este, într-un mod esențial, un set de relaționări bazate pe transmiterea unor stimuli și evocarea răspunsurilor” (C.Cherry);
- „comunicarea este un proces de vehiculare a informației în vederea reducerii incertitudinii” (Berger);
- „comunicarea este dobândirea, transmiterea și atașarea unui înțeles informației” (Roberts, Hunt);

Comunicarea nu este echivalentă cu ceea ce avem noi în minte, cu gândurile, sentimentele, ideile, visurile, valorile noastre, ci ea se referă la ceea ce suntem noi în măsură să împărtășim altora; așadar, este un act dinamic prin care două lumi interioare interacționează.

Comunicarea este ceea ce trăim împreună cu altul, adică relația interumană.

Modelul de formare a capacităților comunicative la elevi are loc prin intermediul comunicării didactice. Ea ocupă un loc central în demersul educațional, dat fiind faptul că în fața școlii stă sarcina de a pregăti copiii pentru autoinformare continuă, permanentă. Formarea și dezvoltarea competențelor comunicative constă în extrapolarea cunoașterii lingvistice la situațiile de comunicare concretă (A.Crișan) și stă la baza oricărei intervenții didactice (C.Cucoș, M.Ionescu). Conținutul cognitiv predat-învățat în procesul didactic, ca și influența formativă a educatorului asupra elevului, se pot măsura doar prin mijlocirea unei permanente legături între cei doi poli ai relației educative, care determină înțelegerea dintre profesor și elevi în vederea atingerii scopurilor și desfășurării activității de învățare. Accentul cade în tot mai mare măsură pe interactivitate, pe sporirea rolului activ al elevului-receptor și pe utilizarea întregii palete de retroacțiuni comunicative.

Particularitățile manifestării competenței de comunicare la elevii claselor primare

Din punct de vedere lingvistic, comunicarea reprezintă transferul de informații, gânduri, atitudini, stări emoționale de la o sursă la alta. Semnificațiile se transmit cu ajutorul semnelor lingvistice, fiind o formă de cunoaștere, o formă de interacțiune socială, a comunicării interpersonale sau o formă a dialogului interior, a monologului. Comunicarea stă la baza umanizării, constituirii psihologice și culturale a oamenilor, asigură transmiterea de informații de la o generație la alta, fiind cel mai eficient mod de influențare educativă.

Noțiunea de competență de comunicare a evoluat mult în ultima perioadă, existând șase componente în aptitudinea de comunicare: competența lingvistică, competența sociolingvistică, competența discursivă, competența socioculturală, competența strategică și competența socială. Competența de comunicare este considerată o capacitate globală care cuprinde capacități comunicative ale indivizilor dobândite de-a lungul vieții. Acestea pot fi îmbunătățite prin aplicarea unei metodologii speciale care ar contribui la dezvoltarea competenței de comunicare.

Școala urmărește pregătirea elevului pentru activitatea ulterioară, dezvoltarea competențelor acestuia. Elevul este implicat în diferite activități educative care să-l ajute să devină o persoană capabilă de a se orienta în viață prin comunicarea eficientă în diferite situații, aptă să-și exprime atitudinea față de valorile etice și estetice, pregătită să-și achiziționeze în mod independent cunoștințele și competențele solicitate; adică, în final, o personalitate cu un ansamblu de cunoștințe, atitudini și competențe de comunicare formate pe parcursul școlarității, o personalitate capabilă de a se integra în societate și de a face față cerințelor de pe piața muncii.

O comunicare este eficientă doar atunci când mesajul transmis de emițător este corect interpretat de receptor. Mesajele decodificate corect produc învățarea.

Comunicarea este folosită în procesul de predare-învățare a tuturor disciplinelor studiate în școală, profesorul trebuind să înțeleagă importanța comunicării, a dialogului în predare-învățare. A comunica eficient înseamnă atât a fi un bun vorbitor, cât și un ascultător activ. Se spune că omul învață trei ani să vorbească și o viață întreagă să asculte; din această cauză, în școală ascultarea activă trebuie practică deopotrivă de elevi și de profesori. Pentru ca elevii să devină ascultători activi, educatorii pot propune exerciții pentru dezvoltarea competențelor de comunicare. Pentru ca elevii să-și poată exprima opiniile, ideile și sentimentele, aceștia au nevoie să se cunoască pe ei înșiși; comunicarea despre sine implică autocunoaștere, stimă de sine, încredere în forțele proprii și deschidere spre a primi aprobarea sau dezaprobarea celor din jur. Educatorii trebuie să încurajeze elevii să-și exprime părerile, să se lase descoperiți și să nu le fie frică să împărtășească idei cu oamenii din jur.

Pentru stimularea comunicării despre sine și dezvoltarea competențelor de comunicare, elevii pot fi organizați în perechi și provocați să discute despre un subiect care îi frământă; un elev va fi vorbitorul, iar celălalt ascultătorul. În această manieră, elevii vor descoperi care sunt regulile ascultării active și eficiente. Ascultătorii vor fi puși în situația de a avea o opinie în legătură cu problemele expuse de vorbitori, le oferă un feedback. Feedback-ul reprezintă reacția de răspuns a receptorului la mesajul primit de la emițător; acesta are rolul de a ameliora comunicarea, de a înlătura barierele de comunicare și de a ne ajuta să ne adaptăm la reacțiile celorlalți. Ascultarea activă mai poate fi exersată în cadrul dialogurilor și dezbaterilor realizate în clasă,

profesorul poate urmări reacțiile și răspunsurile elevilor, reușind să descopere dacă aceștia au fost atenți la cele discutate. Dialogul presupune empatie, atenție la nevoile celuilalt, disponibilitate și deschidere. Prin urmare, nararea unor experiențe personale poate ajuta elevul să se descopere pe sine, să împărtășească celorlalți din experiența sa de viață și să-și dezvolte competențele de exprimare orală sau scrisă.

Lectura este o activitate esențială în dezvoltarea competențelor de comunicare la copii, este o tehnică fundamentală de muncă intelectuală. Lectura orală le dezvoltă elevilor vocabularul, dicția și abilitatea de a folosi elementele paraverbale adecvate (intonația, ritmul vorbirii, respectarea pauzelor impuse de texte). Cărțile ajută elevii să cunoască viața înainte de a o trăi, le deschid orizonturi noi de cunoaștere și le dezvoltă creativitatea și imaginația.

O altă modalitate de a dezvolta elevilor competențele de comunicare este jocul de rol care presupune punerea în scenă a unor situații de comunicare diverse (monolog, dialog, interviu etc). Această activitate exersează capacitățile de comunicare orală, de receptare și producere a mesajelor. Profesorul trebuie să aleagă teme incitante pentru elevi, care să fie specifice experiențelor lor de viață și care să le dezvolte spiritul creator și ludic.

Exercițiile de dramatizare presupun interpretarea, pe roluri, a unor texte. Acest tip de activitate poate fi utilizat atât pentru interpretarea unor fragmente în proză sau a unor fragmente de comedie sau dramă, cât și a unor poezii cu structură epică. Dramatizarea îi determină pe elevi să exploreze textul, să-l înțeleagă și să analizeze personajele pe care le vor interpreta. Activitățile de dramatizare stimulează resursele creative ale elevilor, îmbogățindu-le înțelegerea despre lume și despre ei înșiși, le dezvoltă spiritul de echip și spiritul ludic. Elevii învață să exprime anumite sentimente prin intermediul mimicii și gesturilor, reușind să devină expresivi și carismatici. Dramatizarea îi apropie pe copii de text prin bucuria de a interpreta scenic personajele îndrăgite, de a-și pregăti decorul și costumațiile. Copiii reușesc să-și exprime îndemânarea, imaginația și simțul estetic. Memorarea replicilor personajelor stimulează, dezvoltă competențele de comunicare verbală, antrenează memoria elevilor. Mișcările scenice, mimica și gesturile dezvoltă competențele de comunicare nonverbală și paraverbală. Activitățile de joc, de rol și de dramatizare sunt percepute de elevi ca un joc, iar jocul reprezintă pentru copii cea mai la îndemână modalitate de a înțelege lumea și de a descoperi alte realități.

În concluzie, analizând conceptele teoretice și diversele definiții ale comunicării, putem afirma că comunicarea este o activitate umană de socializare, inevitabilă, extrem de importantă și complexă, care presupune transmiterea unor conținuturi și semnificații (informații, mesaje, opinii, idei, decizii etc.), în vederea producerii unor efecte generatoare de feedback și de schimbări cu scopul atingerii anumitor obiective. Datorită competențelor pe care le posedă, elevul poate: acționa eficient, alege rapid, gândi critic, selecta, analiza, sintetiza informații și a lua decizii pentru viață.

Referințe:

1. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”: Univers Enciclopedic, 1998, p.1192.
2. ROEGIERS, X. L'évaluation selon la pédagogie de l'intégration: est-il possible d'évaluer les compétences des élèves? En: ToualbiThaïlibi, K. & Tawil, S. (Dir.). *La Refonte de la pédagogie en Algérie - Défis et enjeux d'une société en mutation*, Alger, 2005, p.107-124.
3. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/01.%20p.03-12%20%28Educatie%29.pdf
4. SALADE, D. *Dimensiuni ale educației*. București: Idei Pedagogice Contemporane, 1998.
5. CĂLIN, M. *Teoria și metateoria acțiunii educative*. București: Aramis, 2003.
6. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția a II-a. Iași: Polirom, 2006, p.202.
7. ȘOITU, L. *Pedagogia comunicării*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2001, p.60.
8. BOTGROS, I., FRANȚUJAN, L. *Competența școlară – un construct educațional în dezvoltare*. Chișinău, 2010.

Date despre autor:

Vasilica-Carina BANU, doctorandă, Școala doctorală *Psihologie și Științe ale Educației*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: banu_carina@yahoo.com

Prezentat la 20.05.2019